

Versión en castellano a continuación

Aquesta entrevista va ser realitzada el 17 de maig de 2008 al Centre d'Art la Panera de Lleida durant el muntatge de la 6a Biennial Leandre Cristòfol.

VANESA IBARZ: Podríeu explicar-nos com va sorgir la idea de muntar una plataforma com Basurama?

BASURAMA: Al principi érem un grup informe de persones que veníem del món de l'arquitectura; ens dèiem *Treinta y seis metros cuadrados (36 m²)*. Aquest petit grup va sorgir a l'escola d'arquitectura i una de les primeres propostes que vam realitzar va ser fer un concurs de reciclatge.

Posteriorment, vam organitzar el primer festival de Basurama, que no va néixer amb l'objectiu de muntar un col·lectiu; va ser una cosa que va sorgir més tard. El festival consistia a realitzar objectes útils a partir dels residus que trobàvem al carrer. S'agrupaven i s'exposaven en una estructura de bastides amb la finalitat de veure materialment el tipus d'escombraries que es tiren a Madrid i dignificar-les d'alguna manera.

Aquesta estructura de festival Basurama es va repetir durant tres anys. A poc a poc s'hi van anar integrant propostes, vam preparar conferències, es van fer col·loquis a partir de pel·lícules, tallers i fins i tot concursos. Teníem la necessitat de contactar amb grans coneixedors de les escombraries, ja que al començament no coneixíem gran cosa sobre els residus, i teníem la necessitat de conèixer les reflexions teòriques que s'havien realitzat sobre aquest tema.

VI: Basurama es defineix com un col·lectiu. Com treballa un col·lectiu?

B: Després de dur a terme el festival durant tres anys, vam fer un salt, motivats per un professor, i vam expandir el projecte. Vam convertir una activitat lúdica en un col·lectiu, amb els seus honoraris, les seves responsabilitats... I es va anar definint de forma natural el projecte Basurama, que a dia d'avui consta de vuit persones.

La forma de treballar entre vuit persones requereix moltes reunions. En elles posem en comú els projectes que van sorgint i les idees pròpies. En aquestes reunions es divideix el treball, de tal manera que algú agafa les regnes d'un dels projectes. En aquell moment aquella persona és qui es responsabilitza del projecte i el lidera, tot i que sempre hi hagi més gent que l'acompanyi en la realització i l'ajudi. L'estructura de Basurama jeràrquicament és horitzontal i, al seu torn, molt lliure. Cadascú és lliure de realitzar els projectes que li interessin, tant els que nosaltres plantegem com els que ens proposen.

El treball en col·lectiu té moltes coses bones; entre elles, els vincles que es creen entre nosaltres, que ens permeten donar punts de vista diferents dels projectes. Cadascú de nosaltres té formes diferents de treballar, però això és positiu com a eina de treball. Cada un aporta la seva manera de ser, els seus coneixements i interessos, i aquest format heterogeni dóna molta riquesa al col·lectiu.

VI: Participeu amb altres col·lectius?

B: Hem treballat amb diversos col·lectius, però també amb particulars. Entre ells podem citar AREACIEGA, que és un col·lectiu interessat en la ciutat, l'urbanisme. Amb ells va sorgir la idea de fer aquest *tour* per l'M-30 que està exposat a la mostra *Panoràmicas*, amb motiu de la 6a Biennal d'Art Leandre Cristòfol. També hem participat amb MILLEGOMME, que són dos arquitectes holandesos que treballen només amb pneumàtics. Ens han ensenyat com es pot manipular aquest material per aconseguir-ne un bon resultat.

Quant a particulars, podríem parlar d'artistes com Daniel García Andujar, Daniel Canogar, tot i que també hem treballat amb el filòsof José Luis Pardo i amb Alfonso del Val, a qui considerem un savi de les escombraries.

Tanmateix, seguim tenint la necessitat de treballar amb col·lectius. Pensem que, quan arribes a un lloc, és important treballar amb gent d'allà, ja siguin artistes o associacions de veïns, i aprendre a intervenir en el seu espai públic.

VI: Per què elegiu les escombraries com a matèria primera per a la vostra creació artística? Quin tipus de residus utilitzeu?

B: Primer ens agradaria manifestar que treballar amb escombraries comporta un procés. En el nostre cas, vam començar a treballar amb les escombraries més casuals, les que ens trobàvem pel carrer, que consideràvem escombraries accidentals; un dia trobes una cadira o una taula... Amb el temps, vam passar a treballar amb les escombraries que anàvem a buscar, és a dir, ens posàvem en contacte amb indústries i elles mateixes ens proporcionaven els residus amb què nosaltres podíem anar treballant. Aquestes indústries rebutgen els mateixos productes constantment i això ens permet facilitats en el moment de treballar amb el producte: ja saps com funciona i el que pots fer amb ell.

Aquest procés ha estat complex ja que s'ha anat ampliant el concepte d'escombraries, des de les escombraries que anàvem trobant pel carrer fins a parlar de l'espai públic, dels usos i desusos que té actualment aquest espai. Amb la privatització de l'espai públic per part de les empreses, s'instauren el que considerem pseudoespais públics. Aquests semblen espais públics, però no ho són del tot ja que són espais controlats... Com a conclusió, podríem dir que l'espai d'escombraries s'ha anat ampliant, de manera que inclou molts aspectes de la societat, i nosaltres intentem treballar amb ells.

VI: El problema de l'espai públic és un tema recurrent en els vostres treballs. Creieu que és important que les persones siguin conscients que els espais públics també formen part de la seva identitat, i que per això han de cuidar-los, utilitzar-los i, en segons quins casos, "reivindicar-los"?

B: Primer m'agradaria aclarir que la plataforma Basurama no va començar treballant en projectes d'arquitectura, tot i que nosaltres estem formats en aquesta disciplina. En un principi, el col·lectiu es va estructurar amb la finalitat de buscar o

aprofundir en altres àmbits com el disseny i la idea de la realització d'objectes útils.

Nosaltres teníem interès a realitzar actuacions a l'espai públic i vam ser invitats per un grup de joves arquitectes del Brasil que treballaven en la rehabilitació d'espais públics. Llavors va sorgir un projecte que consistia en la recuperació de la plaça José Benéremito Bras, de Sao Paulo. Era un lloc una mica especial perquè estava situat a prop d'una zona industrial on es llencen escombraries pels voltants... Per això vam organitzar una sèrie de tallers de construcció d'equipaments urbans, amb la finalitat de treballar amb els residus que es generaven en el lloc on es realitzava l'acció. La situació a Sao Paulo va ser una mica descontrolada. En un principi hi va haver col·lectius que no ens donaven suport, però al final van comprendre que el nostre treball era una defensa de l'espai públic, que ens pertany a tots i que l'hem de cuidar.

Les intervencions a l'espai públic solen produir moltes reaccions diferents, com per exemple *La noche en blanco*. En aquesta acció vam proposar d'omplir l'espai de roba de segona mà; cada un dels visitants es podia endur la peça que volgués. És curiós observar com la roba canvia de valor quan es regala. La gent va reaccionar positivament: al principi s'emportava la roba, però de manera improvisada la gent va començar a disfressar-se, a tirar-se roba, i allò es va convertir en una petita festa. Tenia un punt superficial que nosaltres no buscàvem realment, però aquella situació es va viure com una experiència de llibertat.

VI: L'espectador que participa en les activitats de Basurama ha de ser un espectador actiu, que s'impliqui en els tallers... Creieu en l'espectador com a part activa del projecte Basurama? Quin tipus de persones s'interessa pels projectes?

B: Aquesta pregunta la podem respondre a través d'un dels projectes que vam fer, que es deia *Eres lo que tiras*. La idea era construir un mur de deixalles amb els residus que es generen en un festival de música com el de Benicàssim. Era un mur construït amb xarxa i bastides. Vam treballar amb bastides perquè és un material d'acer que es pot reutilitzar tantes vegades com es vulgui. Consistia a anar omplint la bastida amb les escombraries del festival, i motivar la gent per tal que portés les escombraries del festival fins a la platja.

Amb aquesta acció volíem fer visibles les deixalles que generem, ja que cada dia és més senzill desfer-se de les escombraries. Si no fos tan senzill, probablement pensaríem més a l'hora de consumir. Les polítiques oficials parlen de més reciclatge, però no de menys consum, perquè l'anticonsum és una cosa que no encaixa amb el creixement econòmic continu que necessita aquesta societat.

Per això intentem mostrar la quantitat de deixalles que es produeixen; volem que la gent vegi les escombraries, es relacioni amb elles, aprengui a reutilitzar-les i, d'aquesta manera, intentar conscienciar el consumidor en els seus hàbits diaris. Els safaris-escombraries també són importants en aquest aspecte. Invitem la gent

que vegi llocs plens de residus; nosaltres pensem que la gent ha de veure aquests llocs que parlen per si sols.

Intentem recuperar aquella connexió perduda amb les deixalles que tenien els nostres avis. Nosaltres no hem inventat res nou, no defensem un discurs apocalíptic del canvi climàtic, només intentem fer visible el que succeeix, tot motivant la gent que reflexioni i hi interactuï de forma lúdica i lliure.

VI: Podríeu explicar-nos com es va anar concretant el projecte *Panorámica* que heu presentat a la 6a Biennial d'Art Leandre Cristòfol? Quines experiències heu tingut muntant aquest projecte? Quin és el fil conductor de l'exposició *Panorámica*?

B: Aquest projecte va començar el 2006. Estàvem treballant en un taller amb Daniel Canogar que consistia a anar a diferents llocs i fotografiar-los, conjuntament amb la gent que s'hi va apuntar, per tal de conèixer en directe aquests grans llocs on s'acumulen les deixalles. El taller es deia "Paisaje, Basura, Memoria". Arran d'aquest taller vam conèixer diferents tipus de llocs i vam creure que era necessari mostrar-los al públic en general, a més d'organitzar visites turístiques amb un autobús per veure aquesta acumulació de deixalles de manera directa i plasmar-la més tard en unes fotografies.

Tal com il·lustren les fotografies, no només vam visitar espais d'acumulació de residus com els ferrovellers o els desballestadors, sinó que vam ampliar la nostra visita a altres llocs que també es poden considerar deixalles, com els habitatges que es construeixen sense ser habitats immediatament, sinó més aviat per obtenir-ne un lucre. Probablement estem parlant d'habitatges de nova construcció que ja són escombraries des del començament. Per això ens semblava interessant col·locar al mateix nivell fotografies com les de les noves urbanitzacions i les dels espais de rebuig, per tal que la gent tingués una visió general de tot el que són escombraries.

En aquest projecte hem volgut mostrar l'altre costat del desenvolupament, amb l'ús del llenguatge fotogràfic, però a més hi hem introduït textos que intenten contextualitzar cada una de les fotografies. Considerem que havíem de parlar d'escombraries en les seves diferents situacions, és a dir, no és el mateix parlar de l'acumulació il·legal de pneumàtics que dels desballestadors on la gent pot trobar el que busca. Són processos diferents, però tots ells parlen de deixalles.

En la confecció d'aquest treball teòric hem comptat amb diferents persones, com Eduardo de Santiago Rodríguez, que té un estudi sobre la construcció dels nous barris de Madrid i explica com la gent abandona els seus barris construïts a la postguerra i es muda a nous barris per raons d'estatus. També ens sembla interessant un llibre que ha sortit ara, que es titula *El observatorio metropolitano*, en el qual s'exposen les dades de totes aquestes afirmacions que nosaltres donem, relaciona quantitativament el consum de sòl amb el consum de població...

Aquest projecte ha estat molt productiu, per això estem treballant per expandir-lo a tota la península Ibèrica. Volem fer un projecte en el qual la gent vagi proposant

llocs a través d'un mapa de col·laboració. Nosaltres ens desplaçarem a aquests llocs i hi farem un petit estudi i unes fotografies per mostrar tot aquest panorama. En un principi era només Madrid, però en realitat crec que és una cosa que està passant a tot el territori. És important tenir aquest panorama que mostra l'Espanya d'ara, en aquest moment en què hi ha una desacceleració econòmica, en què s'està deixant de vendre pisos... Cal veure què passarà..., per exemple, amb les cases de la costa que no s'habitaran mai, s'hauran de demolir... Assistirem, com ja està escrit en alguna literatura fantàstica, a les ruïnes de les muralles de formigó...

VI: En aquest projecte l'espectador pot situar-se davant del costat obscur del progrés, del creixement urbanístic de les metròpolis. Quina reacció creieu o espereu que tingui l'espectador davant d'aquestes fotografies panoràmiques? Creieu que el públic que assistirà a l'exposició s'ha plantejat els plans urbanístics de les ciutats, en els termes que presenta Basurama?

B: Aquesta pregunta em recorda l'experiència que vam tenir en el taller "Paisaje, Basura, Memoria". Unes 40 persones vam anar a visitar les zones netes de Madrid en directe i després en vam fer una posada en comú per tal que ens expliquessin les seves sensacions, les seves vivències. La gent comentava que li havia impactat veure imatges com la ferralleria dels germans López, o veure un centre de separació de residus... Comentaven que tenir davant dels ulls totes aquestes deixalles els va produir bastant neguit.

Suposo que hi ha persones que no poden imaginar-se les muntanyes de deixalles que crea el desenvolupament. Per això, quan les veuen en directe, els crida l'atenció. D'altra banda, també hi ha gent que no entén les crítiques a aquest progrés desmesurat, no veuen en les imatges o en la realitat crítica possible, per a ells són les conseqüències de l'avenç.

Per a aquest projecte, el més teòric que hem realitzat, vam escriure el text de cada peça intentant contextualitzar la imatge, explicant-ne una mica la història i el lloc del qual ve. A més, hem escrit un text introductori que engloba tot el conjunt de fotografies, ja que la força del discurs és en el conjunt de les peces.

Els problemes del desenvolupament els veiem en el vídeo de *100% sostenible*. Ens explica la banalitat d'ús de la paraula *sostenibilitat*, *ecologia*... La gent comparteix la idea de desenvolupament com a progrés o futur, però ningú no pensa que el desenvolupament també és destrucció.

VI: En quins projectes esteu treballant o quins projectes teniu pensats per al futur?

B: Un dels projectes en què estem col·laborant és un taller d'Aula Oberta a Granada. El projecte consisteix en la reconstrucció del mobiliari per a l'espai públic. El projecte d'Aula Oberta està realitzat per estudiants, els quals n'han dissenyat i construït la seu física amb material reutilitzat. Han participat en aquest projecte l'estudi d'arquitectura Recetas Urbanas i Santiago Cirugeda.

També estem treballant en altres projectes, com *Residuos urbanos sólidos*. Es tracta de treballar amb altres col·lectius de l'Amèrica Llatina amb l'objectiu de saber quins fenòmens estan passant que ens puguin interessar i treure'n un projecte de col·laboració.

Obsoletos és el nom d'un projecte que hem començat aquest any. Consisteix a treballar amb deixalles tecnològiques, des de mòbils, ordinadors... Aquest estudi té un doble vessant: d'una banda, ens basem a estudiar per què s'espatllen els objectes tecnològics i com podem arreglar-los; de l'altra, intentem inventar trastos, com per exemple construir un carregador per carregar l'mp3 quan vas en bici...

VI: En el vostre *tour safari-escombraries*, imagino que heu vist imatges molt impactants de residus. Si haguéssiu d'elegir una imatge de deixalles dels vostres safaris-escombraries, quina imatge seria? Una imatge que servís com a missatge per a la societat consumista...

Per la proximitat, m'interessaria destacar la peça *Mar Menor Golf Resort*. És una urbanització construïda per Polaris World. Segurament tots n'hem vist els anuncis per la televisió. Hi surt un camp de golf i el preu dels habitatges, uns 119.000 euros. A les imatges, la gent està somrient, tot el món és feliç, és Polaris World.

A la fotografia que vam fer nosaltres quan vam visitar aquest lloc, hi surt la tanca amb els habitatges al darrere, s'hi veuen zones verdes... Molt bonic, tot... Però el que no es veu són les hortes de Múrcia o el secà. Sembla paradoxal com poden conviure les imatges del secà i els camps de golf. L'estètica de la zona és curiosa, tots els habitatges són de diferents colors per transmetre la idea que són tots diferents, encara que siguin tots iguals. No cal sortir de la urbanització, ja que aquesta compta amb tots els serveis necessaris: dos centres comercials, un hotel, un hospital, un col·legi bilingüe...

La majoria dels habitatges estan buits durant una gran part de l'any, són la segona residència per a estrangers. Polaris World té oficines de venda per tot Europa i estan molt vinculats a l'avió. Els estrangers que vénen aquí una setmana o dues setmanes busquen el sol. Realment la platja ja els és igual perquè les platges ja estan molt degradades. Aquest model d'urbanització és el que avui en dia s'ofereix com a lloc de vacances. Són zones urbanitzades de baixa densitat, de caràcter extensiu, on es gasta una quantitat de recursos energètics desproporcionada per a la quantitat de població a la qual atén...

Esta entrevista fue realizada el 17 de mayo de 2008 al Centre d'Art la Panera de Lleida durante el montaje de la 6a Biennial Leandre Cristòfol.

VANESA IBARZ: ¿Podríais explicarnos cómo surgió la idea de montar una plataforma como Basurama?

BASURAMA: Al principio éramos un grupo informe de personas que veníamos del mundo de la arquitectura; nos llamábamos *Treinta y seis metros cuadrados (36 m²)*. Este pequeño grupo surgió en la escuela de arquitectura y una de las primeras propuestas que realizamos fue hacer un concurso de reciclaje.

Posteriormente, organizamos el primer festival de Basurama, el cual no nació con el objetivo de montar un colectivo; fue algo que surgió más tarde. El festival consistía en realizar objetos útiles a partir de los residuos que encontrábamos en la calle. Se agrupaban y se exponían en una estructura de andamios con la finalidad de ver materialmente el tipo de basura que se tira en Madrid y dignificarla de algún modo.

Esta estructura del festival Basurama se repitió durante tres años. Poco a poco se fueron integrando propuestas, preparamos conferencias, se hicieron coloquios a partir de películas, talleres e incluso concursos. Teníamos la necesidad de contactar con grandes conocedores de la basura, ya que al inicio no conocíamos mucho acerca de los residuos, y teníamos la necesidad de conocer las reflexiones teóricas que se habían realizado al respecto.

VI: Basurama se define como un colectivo. ¿Cómo trabaja un colectivo?

B: Después de llevar a cabo el festival durante tres años, dimos un salto, motivados por un profesor, y expandimos el proyecto. Convertimos una actividad lúdica en un colectivo, con sus honorarios, sus responsabilidades... Y se fue definiendo de forma natural el proyecto Basurama, que a día de hoy consta de ocho personas.

La forma de trabajar entre ocho personas requiere muchas reuniones. En ellas ponemos en común los proyectos que van surgiendo y las ideas propias. En estas reuniones se divide el trabajo, de tal forma que alguien coge las riendas de uno de los proyectos. En ese momento esa persona es quien se responsabiliza del proyecto y lo lidera, aunque siempre haya más gente que lo acompañe en la realización y lo ayude. La estructura de Basurama jerárquicamente es horizontal y, a su vez, muy libre. Cada cual es libre de realizar los proyectos que le interesan, tanto los que nosotros planteamos como los que nos proponen.

El trabajo en colectivo tiene muchas cosas buenas; entre ellas, los vínculos que se crean entre nosotros, que nos permiten dar puntos de vista diferentes de los proyectos. Cada uno de nosotros tiene formas distintas de trabajar, pero eso es positivo como herramienta de trabajo. Cada uno aporta su forma de ser, sus conocimientos e intereses, y este formato heterogéneo da mucha riqueza al colectivo.

VI: ¿Participáis con otros colectivos?

B: Hemos trabajado con varios colectivos, pero también con particulares. Entre ellos podemos citar AREACIEGA, que es un colectivo interesado en la ciudad, el urbanismo. Con ellos surgió la idea de hacer este *tour* por la M-30 que está expuesto en la muestra *Panorámicas*, con motivo de la 6ª Bienal de Arte Leandre Cristòfol. También hemos participado con MILLEGOMME, que son dos arquitectos holandeses que trabajan sólo con neumáticos. Nos han enseñado cómo manipular este material para conseguir un buen resultado.

En cuanto a particulares, podríamos hablar de artistas como Daniel García Andujar, Daniel Canogar, aunque también hemos trabajado con el filósofo José Luis Pardo y con Alfonso del Val, a quien consideramos un sabio de la basura.

Sin embargo, seguimos teniendo la necesidad de trabajar con colectivos. Pensamos que, cuando llegas a un lugar, es importante trabajar con gente de allí, sean artistas o asociaciones de vecinos, y aprender a intervenir en su espacio público.

VI: ¿Por qué elegís la basura como materia prima para vuestra creación artística? ¿Qué tipo de residuos utilizáis?

B: Primero nos gustaría manifestar que trabajar con basura conlleva un proceso. En nuestro caso, empezamos a trabajar con la basura más casual, la que nos encontrábamos por la calle, que consideramos basura accidental; un día te encuentras una silla o una mesa... Con el tiempo, pasamos a trabajar con la basura que íbamos a buscar, es decir, nos poníamos en contacto con industrias y ellas mismas nos proporcionaban los residuos con los que nosotros podíamos ir trabajando. Estas industrias desechan los mismos productos constantemente y esto nos permite facilidades en el momento de trabajar con el producto: ya conoces cómo funciona y lo que puedes hacer con él.

Este proceso ha sido complejo ya que se ha ido ampliando el concepto de basura, desde la basura que íbamos encontrando por la calle hasta hablar del espacio público, de los usos y desusos que tiene actualmente este espacio. Con la privatización del espacio público por parte de las empresas, se instauran lo que consideramos seudoespacios públicos. Éstos parecen espacios públicos, pero no lo son del todo ya que son espacios controlados... Como conclusión, podríamos decir que el espacio de basura se ha ido ampliando, de modo que abarca muchos aspectos de la sociedad, y nosotros intentamos trabajar con ellos.

VI: El problema del espacio público es un tema recurrente en vuestros trabajos. ¿Creéis que es importante que las personas sean conscientes que los espacios públicos también forman parte de su identidad, y que por ello deben cuidarlos, utilizarlos y, en según qué casos, “reivindicarlos”?

B: Primero me gustaría aclarar que la plataforma Basurama no empezó trabajando en proyectos de arquitectura, aunque nosotros estamos formados en esta disciplina. En un principio, el colectivo se estructuró con la finalidad de buscar o profundizar en otros ámbitos como el diseño y la idea de la realización de objetos útiles.

Nosotros teníamos interés por realizar actuaciones en el espacio público y fuimos invitados por un grupo de jóvenes arquitectos de Brasil que trabajaban en la rehabilitación de espacios públicos. Entonces surgió un proyecto que consistía en la recuperación de la plaza José Benéremito Bras, de Sao Paulo. Era un lugar un tanto especial por estar situado cerca de una zona industrial donde se tira basura por los alrededores... Por ello organizamos una serie de talleres de construcción de equipamientos urbanos, con la finalidad de trabajar con los residuos que se generaban en el lugar donde se realizaba la acción. La situación en Sao Paulo fue un poco descontrolada. En un principio hubo colectivos que no nos apoyaban, pero al final comprendieron que nuestro trabajo era una defensa del espacio público, que nos pertenece a todos y lo debemos cuidar.

Las intervenciones en el espacio público suelen producir muchas reacciones distintas, como por ejemplo con *La noche en blanco*. En esta acción propusimos llenar el espacio de ropa de segunda mano; cada uno de los visitantes se podía llevar la prenda que quisiera. Es curioso observar cómo la ropa cambia de valor cuando se regala. La gente reaccionó positivamente: al principio se llevaba la ropa, pero de manera improvisada la gente se empezó a disfrazar, a tirarse ropa, y eso se convirtió en una pequeña fiesta. Tenía un punto superficial que nosotros no buscábamos realmente, pero esa situación se vivió como una experiencia de libertad.

VI: El espectador que participa en las actividades de Basurama debe ser un espectador activo, que se implique en los talleres... ¿Creéis en el espectador como parte activa del proyecto Basurama? ¿Qué tipo de personas se interesa por los proyectos?

B: Esta pregunta la podemos responder a través de uno de los proyectos que hicimos, que se llamaba *Eres lo que tiras*. La idea era construir un muro de basura con los residuos que se generan en un festival de música como el de Benicàssim. Era un muro construido con red y andamios. Trabajamos con andamios porque es un material de acero que se puede reutilizar tantas veces como se quiera. Consistía en ir rellenando el andamio con la basura del festival, y motivar a la gente para que trajera la basura del festival hasta la playa.

Con esta acción queríamos hacer visible la basura que generamos, ya que cada día es más sencillo deshacerse de la basura. Si no fuera tan sencillo, probablemente pensaríamos más en el momento de consumir. Las políticas oficiales hablan de más reciclar, pero no de menos consumir, porque el anticonsumo es una cosa que no encaja con el crecimiento económico continuo que necesita esta sociedad.

Por ello intentamos mostrar la cantidad de basura que se produce, queremos que la gente vea la basura, se relacione con ella, aprenda a reutilizarla, intentando concienciar al consumidor en sus hábitos diarios. Los safaris-basuras también son importantes en este aspecto. Invitamos a la gente a que vea lugares llenos de residuos; nosotros pensamos que la gente debe ver esos sitios que hablan por sí solos.

Intentamos recuperar esa conexión perdida con la basura que tenían nuestros abuelos. Nosotros no hemos inventado nada nuevo, no defendemos un discurso apocalíptico del cambio climático, sólo intentamos hacer visible lo que sucede, motivando a la gente a que reflexione e interactúe de forma lúdica y libre.

VI: ¿Podríais explicarnos cómo se fue concretando el proyecto *Panorámica* que habéis presentado en la 6ª Bienal de Arte Leandre Cristòfol? ¿Qué experiencias habéis tenido montando este proyecto? ¿Cuál es el hilo conductor de la exposición *Panorámica*?

B: Este proyecto comenzó en 2006. Estábamos trabajando en un taller con Daniel Canogar que consista en ir a diferentes lugares y fotografiarlos, conjuntamente con la gente que se apuntó al taller, para conocer en directo estos grandes lugares donde se acumula la basura. El taller se llamaba “Paisaje, Basura, Memoria”. A raíz de este taller conocimos distintos tipos de lugares y creímos que era necesario mostrarlos al público en general, además de organizar visitas turísticas con un autobús para ver esa acumulación de basura de forma directa y plasmarla más tarde en unas fotografías.

Como ilustran las fotografías, no sólo visitamos espacios de acumulación de residuos como los chatarreros o los desguaces, sino que ampliamos nuestra visita a otros lugares que también se pueden considerar basura, como las viviendas que se construyen sin ser habitadas de inmediato, sino más bien para obtener un lucro. Probablemente estamos hablando de viviendas de construcción nueva que ya son basura desde el inicio. Por ello nos parecía interesante colocar al mismo nivel fotografías como las de las nuevas urbanizaciones y las de los espacios de desecho, para que la gente tuviera una visión general de todo lo que es basura.

En este proyecto hemos querido mostrar el otro lado del desarrollo, utilizando el lenguaje fotográfico, pero además hemos introducido textos que intentan contextualizar cada una de las fotografías. Consideramos que debíamos hablar de basura en sus diferentes situaciones, es decir, no es lo mismo hablar de la acumulación ilegal de neumáticos que de los desguaces donde la gente puede encontrar lo que busca. Son procesos diferentes, pero todos ellos hablan de basura.

En la confección de este trabajo teórico hemos contado con diferentes personas, como Eduardo de Santiago Rodríguez, que tiene un estudio sobre la construcción de los nuevos barrios de Madrid y cuenta cómo la gente abandona sus barrios construidos en la posguerra y se muda a nuevos barrios por razones de estatus. También nos parece interesante un libro que ha salido ahora, que se titula *El observatorio metropolitano*, en el que se exponen los datos de todas estas afirmaciones que nosotros damos, relaciona cuantitativamente el consumo de suelo con el consumo de población...

Este proyecto ha sido muy productivo, por ello estamos trabajando para expandirlo a toda la península Ibérica. Queremos hacer un proyecto en el que la gente vaya proponiendo lugares a través de un mapa de colaboración. Nosotros nos desplazaremos a esos sitios y haremos un pequeño estudio y unas fotografías

para mostrar todo ese panorama. En un principio era sólo Madrid, pero en realidad creo que es algo que está pasando en todo el territorio. Es importante tener ese panorama que muestra la España de ahora, en este momento en el que hay una desaceleración económica, en que se está dejando de vender pisos... Hay que ver qué va a pasar..., por ejemplo, con las casas de la costa que no van a habitarse nunca, se tendrán que demoler... Asistiremos, como ya está escrito en alguna literatura fantástica, a las ruinas de las murallas de hormigón...

VI: En este proyecto el espectador puede situarse delante del lado oscuro del progreso, del crecimiento urbanístico de las metrópolis. ¿Qué reacción creéis o esperáis que tenga el espectador delante de estas fotografías panorámicas? ¿Creéis que el público que asistirá a la exposición se ha planteado los planes urbanísticos de las ciudades, en los términos que presenta Basurama?

B: Esta pregunta me recuerda la experiencia que tuvimos en el taller "Paisaje, Basura, Memoria". Fuimos unas 40 personas a visitar las zonas limpias de Madrid en directo y luego hicimos una puesta en común para que nos explicaran sus sensaciones, sus vivencias. La gente comentaba que le había impactado ver imágenes como la chatarrería de los hermanos López, o ver un centro de separación de residuos... Comentaban que tener ante los ojos toda esa basura les produjo bastante desazón.

Supongo que hay personas que no pueden imaginarse las montañas de basura que crea el desarrollo. Por eso, cuando las ven en directo, les llaman la atención. Por otro lado, también hay gente que no entiende las críticas a este progreso desmesurado, no ve en las imágenes o en la realidad crítica posible; para ellos son las consecuencias del avance.

Para este proyecto, el más teórico que hemos realizado, escribimos el texto de cada pieza intentando contextualizar la imagen, explicando un poco la historia y el lugar de donde viene. Además, hemos escrito un texto introductorio que engloba todo el conjunto de fotografías, ya que la fuerza del discurso está en el conjunto de las piezas.

Los problemas del desarrollo los vemos en el vídeo de *100% sostenible*. Nos explica la banalidad de uso de la palabra *sostenibilidad, ecología*... La gente comparte la idea de desarrollo como progreso o futuro, pero nadie piensa que el desarrollo también es destrucción.

VI: ¿En qué proyectos estáis trabajando o qué proyectos tenéis pensados para el futuro?

B: Uno de los proyectos en los que estamos colaborando es un taller de Aula Abierta en Granada. El proyecto consiste en la reconstrucción del mobiliario para el espacio público. El proyecto de Aula Abierta está realizado por estudiantes, los cuales han diseñado y construido la sede física con material reutilizado. Han participado en este proyecto el estudio de arquitectura Recetas Urbanas y Santiago Cirugeda.

También estamos trabajando en otros proyectos, como *Residuos urbanos sólidos*. Se trata de trabajar con otros colectivos de Latinoamérica con el objetivo de saber qué fenómenos están sucediendo que nos puedan interesar y sacar de ahí un proyecto de colaboración.

Obsoletos es el nombre de un proyecto que hemos empezado este año. Consiste en trabajar con basura tecnológica, desde móviles, ordenadores... Este estudio tiene una doble vertiente: por un lado, nos basamos en estudiar por qué se estropean los objetos tecnológicos y cómo podemos arreglarlos; por otro lado, intentamos inventar cachivaches, como por ejemplo construir un cargador para cargar el mp3 cuando vas en bici...

VI: En vuestro *tour* safari-basura imagino que habéis visto imágenes muy impactantes de residuos. Si tuvierais que elegir una imagen de basura de vuestros safaris-basuras, ¿qué imagen sería? Una imagen que sirviera como mensaje para la sociedad consumista...

B: Por la cercanía, me interesaría destacar la pieza *Mar Menor Golf Resort*. Es una urbanización construida por Polaris World. Seguramente todos hemos visto los anuncios por la televisión. Sale un campo de golf y el precio de las viviendas, unos 119.000 euros. En las imágenes, la gente está sonriendo, todo el mundo es feliz, es Polaris World.

En la fotografía que hicimos nosotros cuando visitamos este lugar, sale la valla con las viviendas por detrás, se ven zonas verdes... Muy bonito, todo... Pero lo que no se ve son las huertas de Murcia o el secaral. Parece paradójico cómo pueden convivir las imágenes del secaral y los campos de golf. La estética de la zona es curiosa, todas las viviendas son de diferentes colores para transmitir la idea de que son todas distintas, aunque sean todas iguales. No es necesario salir de la urbanización, ya que ésta cuenta con todos los servicios necesarios: dos centros comerciales, un hotel, un hospital, un colegio bilingüe...

La mayoría de las viviendas están vacías durante gran parte del año, son la segunda residencia para extranjeros. Polaris World tiene oficinas de venta por toda Europa y están muy vinculados al avión. Los extranjeros que vienen aquí una semana o dos semanas buscan el sol. Realmente la playa ya les da igual porque las playas ya están muy degradadas. Este modelo de urbanización es lo que hoy en día se ofrece como lugar de vacaciones. Son zonas urbanizadas de baja densidad, de carácter extensivo, donde se gasta una cantidad de recursos energéticos desproporcionada para la cantidad de población a la que atiende...